

Intervju med Willy Sönnert, 77 år, 2008

Trevna Gränd 8

Willy talar med den omisskännliga stockholmsdialekt som är ovanlig numera. Tränar tre gånger i veckan, går på händer och gör armhävningar. Har opererat både en hjärtklaff och gjort en bypass samtidigt.

Willy har några anmärkning på Trädgårdsstadsföreningens 80-årsbroschyr, på sidan 2 om andra vågen, och menar att andra vågen började redan mot slutet av 30-talet med en-och-en-halvplanshus. Och det kan han ju ha viss rätt i. 40-talskåkarna kom på 40-talet. Sent på 1930-talet fylldes en del tomma fastigheter i Pungpinan.

Har anmärkning mot att det på sidan 3 står virkespriser på lösvirke från Ekesjö. Husen kom från Vansbrohus i sektioner. Rättare sagt så var det byggsatser från Aktiebolaget Träkol i Vansbro, som senare blev Vansbrohus.

Men det var inte alla hus som byggdes som byggsatser. De hade en snickare som granne och denne byggde ett par hus i lösvirke, bl.a. mittemot, nr 9. Willy kan inte säga att det syns vilka som är lösvirkeshus. På Trevna gränd 3, 1939, hjälpte han till att bära gråsuggor och fick några kronor betalt. Detta var "andra

vågens hus", 40-talshusen är den "tredje vågen".

Willy har ett flygfoto över Pungpinan från 30-talet, som inte finns på Stadsmuseet. Willy daterar det till före 1935. Statsrådsvägen 1 (där jag bor), med sina två skorstenar sticker upp i skogen i Arbetsvägens förlängning, som även är vägen till festplatsen.

I hörnet av Arbetsvägen och Skarpnäcksvägen syns även den telefonkiosk som stod mittemot brandskåpet, som fanns utanför det första huset som blev färdigt i Pungpinan, Skarpnäcksvägen nr 67. I det huset bodde *Kalle med magen* (magsår), och på det sitter en plakett. En telefonkiosk fanns även vid bensinmacken.

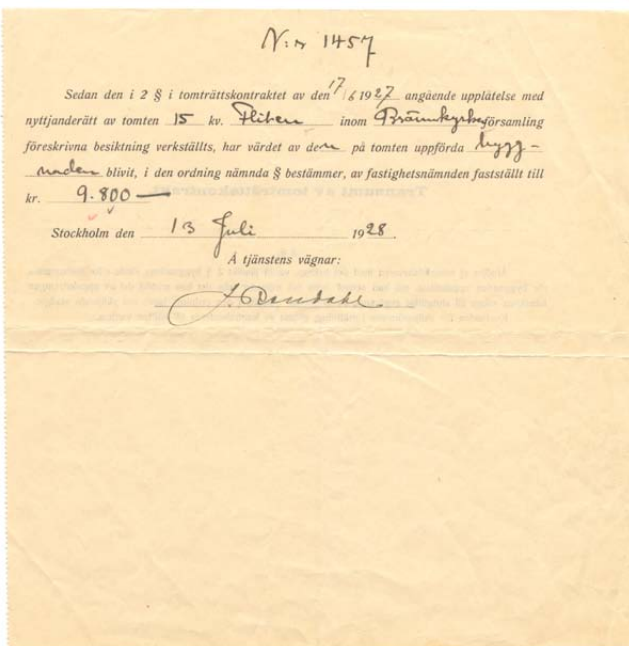
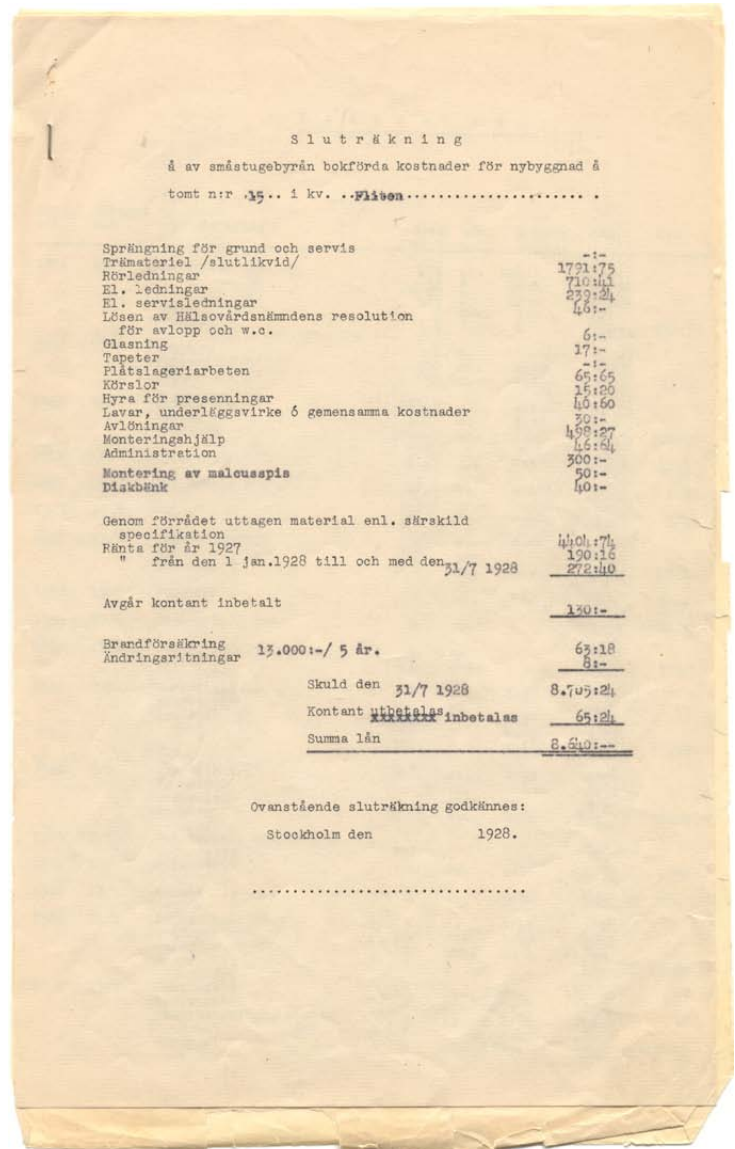
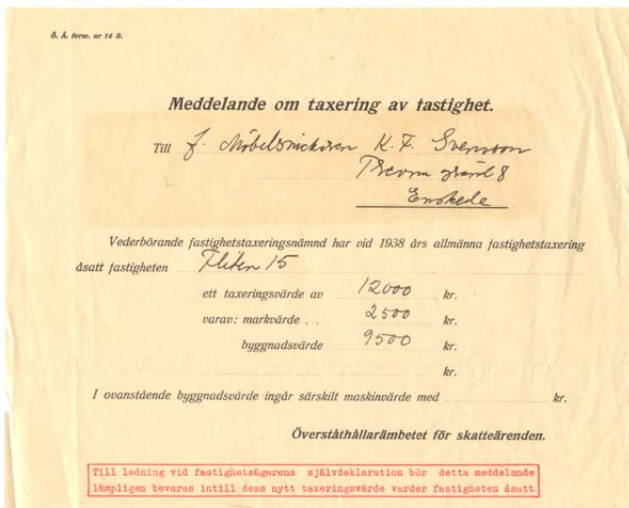
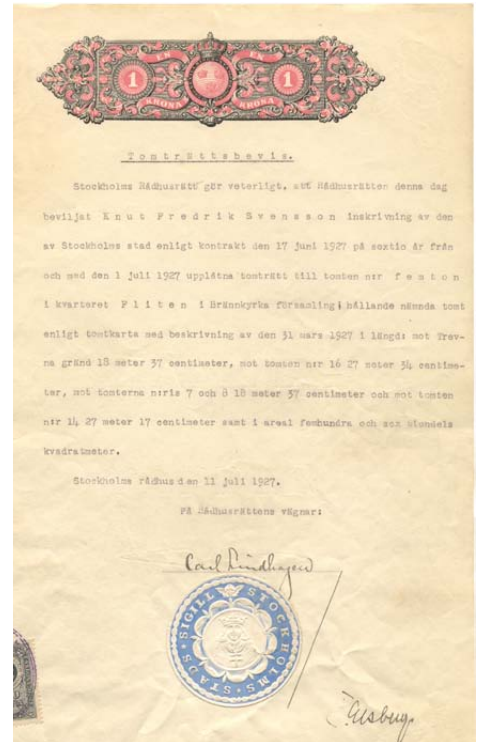
På Skarpnäcksvägen, lite till höger om Pungpinevägens korsning syns entrégrindar in till skogen. Kan det vara den lekplats som invånarna själva iordningställde? Willy minns när det dubbeldäckade planet flög även Pungpinan för att plåta. Kanske står han på marken och tittar upp?

Tidsperiod är 30- och 40-tal.

Willy, född 1931, yngst av sju syskon, den äldsta brodern född redan 1909. Wille föddes som farbror. Och som Svensson. En av bröderna bytte namn i det militära eftersom det fanns för många Svensöner där och då tog även resten av familjen namnet Sönnert, utom fadern. Mamman och pappan var då skilda. Pappan var möbelsnickare och hade en hyvelbänk i det stora rummet på övervåningen och en såg i den lilla hallen. De var de enda med trefas elektricitet i huset. Farsan tillverkade bl.a. radiolådor som såldes till NK. Övervåningen var från början ouppvärmd, vilket var det vanliga när dessa hus byggdes. Det är därför de kallades enplanshus med inredningsbar vind.

Tomten nr femton i kvarteret Fliten uppläts med tomträtt, löpande på 60 år och med en årlig avgäld på 136 kr. Tomträttsbeviset är personligen undertecknat av Carl Lindhagen, borgmästare i Stockholm. Den totala kostnaden för hemmet: Småstugebyrån debiterade 8.640 kr. Då ingick den första inbetalningen på brandförsäkringen, 63:18 kr om året. Brandförsäkringen skulle ha fullvärde av minst 9 800 kr och hade 13 000 uppsatt. Lösöret var försäkrat till 3.000 kr. Lånets storlek var 8.160 kr och löpte på 40 år. År 1928 var huset värde 9.800 kr, 1938

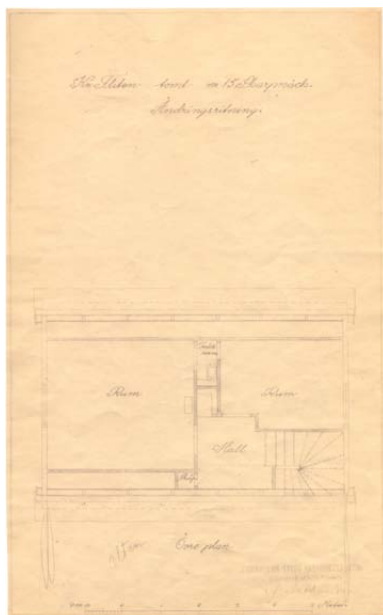
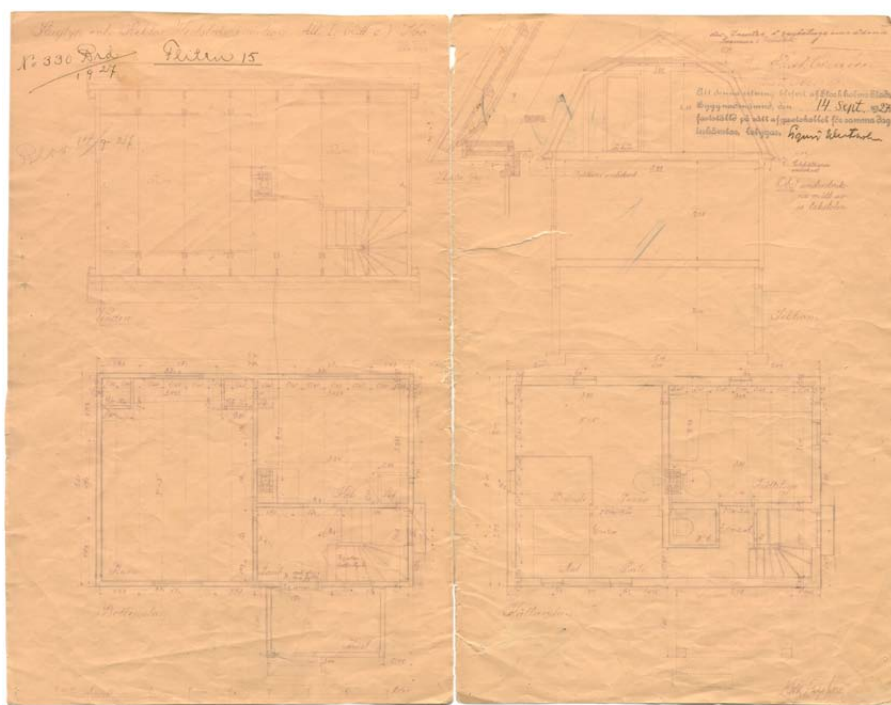
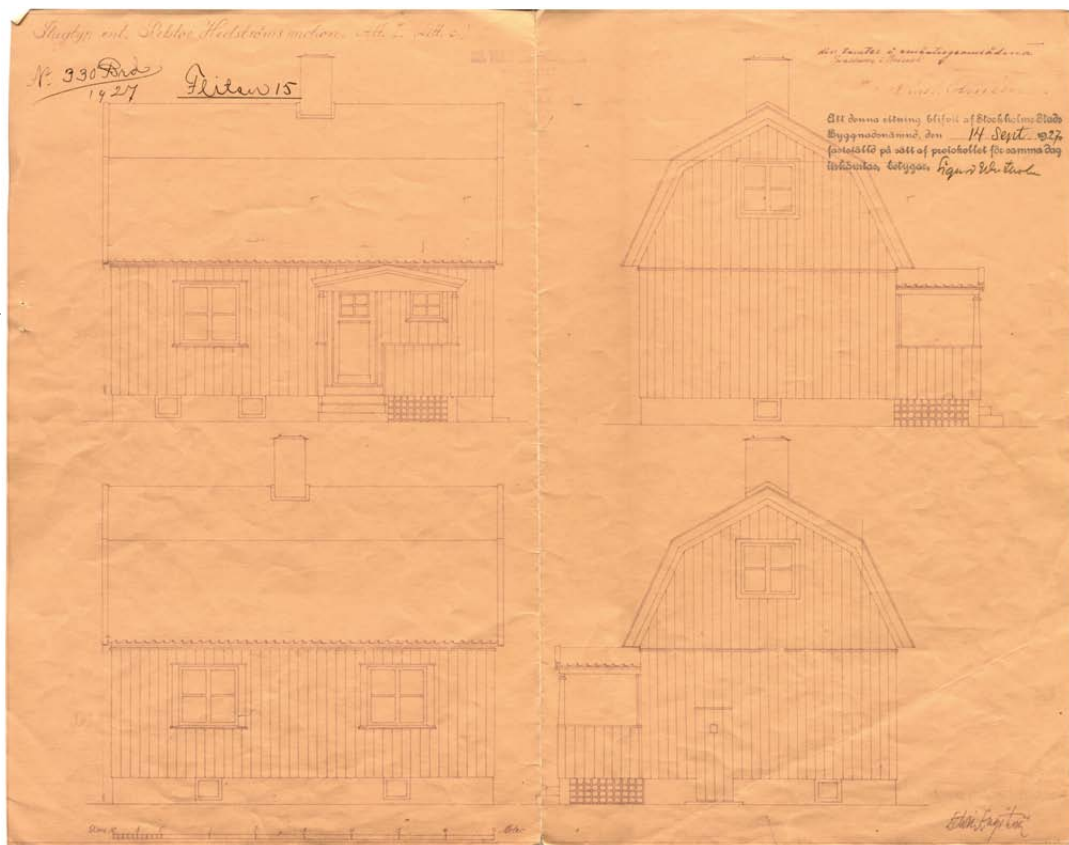

var taxeringsvärdet 9.500 kr och tomtens taxeringsvärde 2.500 kr.

För att få bygga i SMÅAs regi och med dess mycket förmånliga villkor fick man ha en inkomst om högst 8 000 kr om året. Husen kostade alltså en dryg årsinkomst för de hugade.

Farsan, Knut Fredrik Svensson, byggde huset själv, det var ju självbyggeri, med hjälp av äldste sonen, då 18 år gammal. Huset var den påbjudna byggsatsen från Aktiebolaget Träkol i Vansbro. Det var en "Stugtyp enl. Rekt. Hedströms motion, Brutet tak, Alt 1, (Litt. c.) 'lbo' ". Vindens inredning ingår inte i typritningarna, utan finns som ett tillägg. Enligt byggnadslovet var man ålagd att "på lämplig plats å tomten" utlägga en betongplatta på minst en kvm för soppkärl!

Det drogs in gas, men bara till en tvålågig liten gasspis på bänken. Huset värmdes av en kokseldad s.k. malcus-spis i köket. Den var kopplad till en radiator i vardagsrummet och en i hallen och hade expansionskärl på vinden. (Enligt byggnadslovet skulle alla rum som inte hade värmekälla ha en ventil.) I källaren fanns badkaret som man var tvungen att fylla på med varmvatten som värmdes i tvättkitteln av koppar (numera blomkruka). På vintern kunde det vara så kallt

i källaren att morsan ställde ett brinnande stearinljus på toaletten så att vattnet inte skulle frysa. Källartrappan blev sliten av springet upp och ner och av de ständiga koksleveranserna.

Det var mycket som levererades på ryggen på den tiden. Affären som låg på Skarpnäcksvägen fick sin is av iskarlen som kom med blocken i issax på sin läderklädda rygg. Isen kom säkert från den istack som låg vid ingången till barnflaten och lades upp när Flatensjön frusit till. Willy minns en kall vinterdag (-31) i sjuårsåldern när en av hans kamraters farsa lät grabbarna åka med mellan 8-ans vändplats och Tyresövägen, för att få komma in i värmen en stund på väg till skolan. Många av de som bosatte sig i Pungpinan var spårvägare, te.x. Kalle med magen. Kanske utgick de från spårvagnsstallarna på Sockenvägen. Där fanns en liten kiosk, vid Åkervägen, liksom Nilssons kjetorre där Skattmästarvägen mynnar ut i Tyresövägen, på kyrkogårdssidan. Nilsson satte upp en tillfällig kiosk vid majbrasan varje år. Vid macken, vid Skogskyrkogårdens utfart fanns ett kafé där Willys mamma hjälpte till med disken ibland. AMAs kiosk låg på Skarpnäcksvägen alldeles bortom där plåtslageriet ligger i dag. Den som jobbade där bodde granne med Ellert Ström, en annan minnespig hembyggdskännare som numera bor i Huddinge. Bortanför Sandsborgskyrkogården fanns kafé Vilan.

Skälunds livs fanns i nuvarande Statsrådsvägen 20, Vimans livs bredvid barberaren vid spårvagnens vändhallplats. På Oxelvägen Davidssons livs där Willys morsa handlade, och Forsbergs livs i Barnvagnsfabriken (som låg i källaren), och Pungpinans livs på Skarpnäcksvägen som sköttes av Rangard.

Willy gick i Skarpnäcks gamla skola. Där blev han den andra i världshistorien att få stort A i träslöjd (i 7–8:an) efter att ha snickrat en byrå. Syster Märta hade sköterskemottagning ovanpå gymnasalen. *Revolver-Petter*, vaktmästare Petterson, bodde på gaveln till skolbyggnaden. Han snodde cigarrfimpar hos rektorn, som han kunde röka genom att hålla dem med en nål. Willys skolväg gick Kanslersvägen–Sockenvägen–Emilie Höggvists väg, genom den lilla park som fanns mellan Sockenvägen 555 och Statsrådsvägen 1 innan Sockenvägen drogs om när Bagarmossen byggdes. Under kriget hade man kokslov på vintern, för att spara på uppvärmningskostnaderna kan tänka.

Från skolan gick på Valborgsmässoafton Skarpnäcks blåsorkester, med elever från skolan och vida känd, i spetsen för ett tåg till majbrasans plats. Willys äldre syskon gick i röda och vita skolan i Enskede. Willy gick på yrkesskola (elektriker, 1946-48) i Polhemsskolan på Kungsholmen, åkte dit med 8-an och bytte till 1-ans spårvagn. Det här var före Skanstullsbron och spårvagnen gick över Skansbron (som då hette Skanstullsbron händelsevis). En av grannarna, Haglund, var brovakt.

Det fanns skidbackar överallt. Himmelberget kallades skidbacken öster om Riksrådsvägen, det som numera är pulkabacke ner mot Fogdevägen. Eklundsbacken låg bakom Eklunds i ytterhörnet Kanslervägen-Skrivarvägen. (På toppen ligger nu "dagis"-byggnaden.) Eklundsbacken var så brant att det var svårt att hålla balansen när man kom ut på platta marken. (Mitt emot Eklunds bodde Gnesta-Kalle. Han hade tax.) Hällen var backarna från det som nu är Sekreterarbacken. Stor besvikelse när området bebyggdes och backarna försvann. I Kärrtorps koloniområde fanns det på 40-talet skidspår snitslade och det fanns en spårvägare som snitslade skidspår i skogen söder om kyrkogården. Innan Skogskyrkogården på 70-talet byggdes ut söderut, och innan Skarpnäcks koloniområde blev så stort som i dag var där blåbärsskog. Ryssboda och Pottmyran var torp/hus i området, Ryssboda blev sen handelsträdgård, och längre in, före mosaiska kyrkogården fanns Fridasborg.

Österut fanns Brotorp, mitt över vägen mot Söderbysjön en militär avspärrad anläggning och värn uppe i berget. Vägen till Söderbysjön och Nacka passerade Parken, där en skolkompis bodde. Parken revs när Bagarmossen byggdes, och även Mossstugan där Willy badat bastu i 14-15-årsåldern när han orienterade. I Parken köptes kaniner, som hölls i burar. En hane och en hona, vita med röda ögon som ynglade av sig till mat. Willy och en storebrorsa tiggde virke till burarna ända borta på Garagevägen, ungefär där tunnelba-

nehallarna i Blåsut ligger. Willy cyklade i ramen på en Centrum 28", eller satt på ramen. De cyklade genom kyrkogården till Vanadis bageri på Södertörnsvägen och köpte andrasortering av kubbar. "Där kommer killen på ramen", sa grabbarna vid bageriet. Nynäslimpan bakades där. Nu, 2008 ligger en hushållsmaskinsaffär i lokalen, KGW, i hörnet av Nynäsvägen och Sockenvägen. I källaren och på gården till det som nu är en spel- och videobutik bredvid Konsum på Gamla Tyresövägen låg Malmgrens cykelaffär. I dagens lilla park, diagonalt över korsningen från Konsum fanns under kriget en branddamm. (Nuvarande Astri Taubes park. red.)

Det plogades med häst och A-formad svart tråplog, efter kom tre gubbar som skottade rent ingångarna till husen. Bryggarbilen var en bryggarhästskjuts. Snöröjningsattiraljerna förvarades i förråd där nya skolan nu ligger. Enligt andra källor var det den sista invånaren i Kärrtorpet som skötte plogningen. Willy hade skolkompisar i torpet och deras farsa kallades torparn.

Man badade aldrig i Söderbysjön. Det var Flaten som gällde. Skarpnäcksvägen var på somrarna full av cyklister, cykelparkeringen vid badet kostade 10 öre. Badet var fint med röda, gula och gröna träsoffor och det spelades musik i högtalarna. Det förekom Flatenspelet som var ett spex. "Bam-Bam", Sven Ekenhammar var en baddare på att simma under vatten. Det sas att han kunde simma femtio meter under ytan. Man kunde kasta ut tallrikar i vattnet utanför restaurangbryggan och så skulle han hämta upp dem. Imponerande, men det var fusk. I förväg hade tallrikar lagts ner under vattnet som Bam-Bam kunde komma upp med. Willys tio år äldre brorsa tältade vid Älten, i samma sorts tältstugor som fanns vid Flaten, och fiskade kräftor. Som vuxen och gift badade Willy vid Erstaviksbadet dit man cyklade, på den tiden rakt igenom Erstaviks gård.

Som liten spelade Willy och hans polare tregropskula på grusvägarna. I Laduparken byggde de upp låtsasbilar i sandlådan som de satt i och körde. Laduparken var mycket välordnad med häckar och formklippta träd och det var strängt förbjudet att beträda gräsmattorna! Parkpolisen med skärmmössa (som bodde i Konsumhuset) jagade överträdare överallt. I slutet av 40-talet hade man ibland 5-kamp på Laduplan, med liten kula. Stöt med höger och vänster hand, dubbelhandskast mellan benen bakåt och framåt och över huvudet bakåt. Willy minns inga gängbildningar. Men en polare, Ebbe Larsson som flyttade till "barberarens" hus, varnade för skarpnäcksgrabbarna vid Kanslersvägen–Skrivarvägen.

Vid pungpinetorpet låg bensinstationen med smörjbrygga. På den tiden var man tvungen att smörja bilen lite här och var. Den nya macken ägdes av samma person, som sen även köpte det hus på Skarpnäcksvägen som låg närmast macken. Unga Örnar huserade i torpet, och där fanns även söndagsskola. En dotter till Kalle Karlsson, *Kalle med magen*, hade hand om skolan och hon var aktiv i Missionskyrkan i Enskede. Matbussarna vände vid Shellmacken, 181-an minns Willy, som väntade där när han skulle tillbaks till lumpen på 60-talet. På 40-talet gick tyresöbussarna, gula och gröna, linje 10, förbi.

Innan Nämndemansbacken exploaterades på 60-talet fanns områdets festplats på berget mellan Pungpinan och Skarpnäck, som området norrut hette och heter. Här ordnades varje onsdag dans av Skarpnäcks idrottsförening. En ung Brita Borg i 15-årsåldern i sällskap med sin mamma uppträdde en gång.

Annars var Valborg och midsommar givna tillfällen för festplatsens utnyttjande, då i regi av Trädgårdsstadsföreningen.

Pumphuset längst ned i Pungpinan (revs 2008) pumpade avloppet över vattendelaren vid Skattmästarvägen. Diket som gick över fältet till Flaten dränerade enbart dagvatten. Fiskar simmade upp från sjön i det betongkantade diket. Innan landningsbanorna på Skarpnäcksfältet kom till nödlandade ett ryskt passagerarplan och körde i diket med ambulansutryckning som följd. Willy var 5–6 år och hade ont i ett ben och fick stanna hemma men brorsan rusade iväg för att se spektaklet. På fältet kördes det senare bil- och motorcykellopp med namnkunniga förare, bl.a. Jocke Bonnier

och 12-timmarslopp. På andra sidan fältet låg Hellas sportstuga. I triangeln Tyresövägen–Skarpnäcksvägen–Skarpnäcks Gårds alléväg låg bensinstationen och raggarfiket Henrys. Man fick en tidning på köpet när man köpte soppa och där hölls två krokodiler fångna, Ingo och Floyd. En spektakulär olycka var när en motorcykel med sidovagn kom för fort i kurvan på Skarpnäcksvägen och hamnade uppe på stammen till ett träd.

Som flest bodde fyra barn i det lilla huset på Trevna gränd. De sov i en ottoman i vardagsrummet. När föräldrarna skilt sej började pojkarna sova i den inte inredda och uppvärmda övervåningen. I början hade få hushåll telefon utan man utnyttjade de två telefonkioskerna och barnen utnyttjade att folk tappade tioöringar genom golvgallret. Så småningom fick Svenssons en väggtelefon i hallen.

Familjen odlade väl inte flitigare än någon annan. Jordgubbar, och farsan hade gurkodling i upphöjd odlingsbädd. Kanske började Willys odlingsintresse där, såsom snickeritalangen. Syskonen lekte på de obebyggda tomterna mot fältet. Där odlade lille Willy sina första morötter. På tomten fanns vinbärsbuskar och krusbär runt huset. Viktoriaplommon mot gatan och vidare ett bigarråträd, Cellini, Sävstaholm, Transparente Blanche, Herberts Renette, ett spaljéäpple och Rörstrandspäron för syltning. Grannen hade ett Åkerö vars grenar sträckte sig in på tomten till barnens glädje när äpplena föll. En granne två hus bort, spårvägare, hade bikupor och fick ibland komma och hämta sina svärmande bin.

Willy övertog huset efter sin mamma och dränerade grunden för hand 1961. Huset är sen tillbyggt 1965 och 1990. För att få bygga till måste godkännande inhämtas från Granskningsbyrån och det var en arkitekt Olle Zetterling som ritade. På 60-talet lät Willy ympa in Filippa, Oranie och Cox Pomona på ett träd. I dag odlar han potatis, morötter och stora mängder smultron. Rekordet var den varma sommaren 1999 då han skördade 31 liter smultron under säsongen! Rådjuren passerar förstås, och dan innan denna intervju mötte han en grävling runt husknuten.

Willys morsa flyttade till Hemgården vid början av Kanslersvägen. Detta pensionärsboende blev evakuerings- och genomgångsbostäder innan det byggdes om till dagens kollektivhus. Willys dotter som jobbar på SEB har berättat att en rånare som rånat ett bankkontor i stan bodde just i ett av dessa hus.

Intervjuare

Jan Gustavsson, Statsrådsvägen 1